

pastoralteologisk utbildning i Lund känns en hel del av liturgiernas resonemang igen. När intervjupersonen Frida till exempel berättar om hur vattnet gärna får plaska ordentligt är det som att jag hör min egen liturgilärare Kerstin Wimmer eka genom Fridas ord. Det hade varit spännande att höra Appelfeldts intervjupersoner reflektera lite mer över hur deras utbildning påverkar hur de agerar som liturger flera år senare.

Jag noterar också att en del verkligt intressanta diskussioner märkligt nog har hamnat i fotnoterna, som om författaren tyckte att den störde den sammanhängande beskrivningen. Jag hade gärna sett att denna diskussion – bland annat om den enskilda liturgiins flytande över gudstjänsten och om BEM-dokumentets uppmaning till att dop ska vara mer än en engångshändelse – hade fått flytta in i texten och att den därtill kunde fått ännu mer utrymme.

Allra mest glimrar för min del avhandlingen till när Appelfeldt berättar om hur liturgierna på olika sätt ägnar sig åt vad han kallar för ”vardagsekumenik”. I mötet med människor från andra traditioner ställs liturgierna inför nya avväganden. Appelfeldt ger bland annat exempel på att människor under skilda omständigheter har önskat få sina barn välsignade och att liturgierna då behövt navigera mellan pastoral omsorg, teologiska motiv och den egna traditionens officiella ställningstaganden. Här blir vardagens komplexitet synlig och det omdöme Appelfeldt beskriver får stor betydelse.

Sammantaget är det en välskriven avhandling som synliggör mycket av liturgiernas vardag. Jag hoppas att Appelfeldts begrepp och analyser kan bidra till fortsatta samtal om hur olika former av kunskap på bästa sätt inkluderas och förs samman under utbildningen av framtidens präster och pastorer.

Clara Nystrand  
Doktorand, Lund

DOI: 10.51619/stk.v100i2.26359

Alain Badiou. *The Immanence of Truths: Being and Event III*. London: Bloomsbury. 2022. 624 s.

Alain Badiou, född 1937, är matematiker, filosof, dramaturg, författare, kommunist och maoist; en intellektuell som förenar det matematiska med det ontologiska, det humanistiska med det politiska, det estetiska med det filosofiska och alla kombinationer däremellan. Inom teologin är Badiou känd för sin bok *Saint Paul: Le Fondation de l'universalisme* (1997) som inspirerat en del innovativa grepp inom politisk teologi. Badiou *Limmanence des vérités* (2018) är den sista delen i trilogin om ”varat och eventet” (*l'être et l'événement*). Trilogin behandlar *sanningar*. Den första boken, *L'être et l'événement* (1988), lägger fram en teori om sanningarnas universalitet; *Logiques des Mondes* (2006), en teori om sanningarnas singularitet; den sista, som vi nu har framför oss, en teori om sanningarnas absolutet.

Badiou framhåller att sanningen är en procedur, en tänkandets uppgift. Att tänka, så som redan René Descartes (1596–1650) begrundade, är värdelöst, om två och tre inte är fem. Vi behöver en ontologisk försäkring. Matematik är ontologi för Badiou. Matematiken Badiou elaborerar med är det infinita matematik som går tillbaka till Georg Cantor (1845–1918). Det infinita, som också kan tolkas i termer av ännu ofullbordat men alltid påbörjat, står i centrum. Badiou öppnar upp det infinita – infinita sanningar – systematiskt genom bokens nio sektioner. Igenom sektionerna löper kapitel. Varje kapitel följs av ett ”efterspel”. Boken, säger Badiou, är tänkt som ett musikstycke.

Badiou föreslår, kort och gott, att sanningarna är absoluta i deras genomträngande och genomskådande av den monolitiska – finita, totalitära, imperialistiska – sanningen. Relativism? Nej. Sanningar ger dig och mig och miljarder andra *en* röst. Kakofoni eller organisation? En infinit procedur. Badiou listar politik, konst, vetenskap och kärlek som sanningprocedurer; föremål för tänkande,

för filosofi att blottlägga. Det är inte en fråga om att visa det falska, men att ”misslyckas bättre”, för att säga det med Samuel Beckett (1906–1989) – att inte stanna av inom ett slutet system, att sträva utanför systemet, mot det infinita som en ständig öppenhet av infinita öppna möjligheter.

Badiou's ontologi utmanar radikalt våra matematiska och ontologiska uppfattningar, särskilt i kapitlet om kärlek, ”The Work of Love: The Scene of the Two”. Badiou uppmärksammar ett tillsynes enkelt förhållande – kärlek är *två*: ”Vi deltar inom den samma – samma Två – skillnadens oreducerbarhet, varigenom det finns, oändligen, och inom mig själv, den andre” (s. 529, min översättning). I efterspelet till detta kapitel erbjuder Badiou en fascinerande utläggning om kärlek som sanningsprocedur, utifrån ett oväntat exempel: Auguste Comte (1798–1857), positivismens frontgestalt. Badiou visar hur Comtes politiska filosofi i sin helhet initieras av kärlekens inträde i hans liv när han var 48 år gammal, då han träffade Clotilde de Vaux (1815–1846). Badiou använder Comtes exempel också för att visa på vad han menar är kärlekens ”eventala” natur.

Badiou är en gammal maoist, men hans egen maoism är långt ifrån fastställd. I bokens avslutande efterspel analyserar Badiou den kinesiska kulturrevolutionens sanningar. Det handlar om en inneboende revolutionär fortsättning eller ett efterspel på den kommunistiska revolutionen som lämnar Mao Zedong (1893–1976) bakom sig och pekar ut revolutionens misslyckanden som lärdomar. ”Vad kommer härnäst? Krig? En återuppfunnen kommunism? Båda?” (s. 573, min översättning).

Inneboende sanningar tränger igenom en stelbent revolutionsidé som vill slå fast en revolutionär ordning i form av en uppsättning av tvingande planer och mål. Med facit i hand vet vi: revolutionen leder till uppror och våld. Badiou är av åsikten att de våldsamma studentprotesterna i Kina 1966 avslöjade den socialistiska staten som ett hinder för den kommunistiska rörelsen (s. 579). Det

finns ingen revolution som slår fast det revolutionära tillståndet för alltid. Revolutionen är en infinit rörelse, i detta fall, mot kommunismen och statens upplösning – immanenta sanningar i rörelse. Klassiska kommunistiska synpunkter, men för Badiou är dessa fraser sanningar som ännu inte förverkligats och inte längre kan förverkligas som väntat (genom revolution).

Sanningars immanens bär med sig både en universalitet och en singularitet. Jag ska försöka komprimera Badiou's elaborerade tankegång utifrån ett enkelt matematiskt exempel. Det universella avser en matematisk princip, till exempel att två och tre är fem. Att två och tre är fem för alla uppställningar av denna kalkyl kännetecknar sanningarnas singularitet. Det immanenta är att två och tre blir fem varje gång proceduren upprepas och så *ad infinitum*. Här kan vi se vad Badiou menar med sanningar. Till exempel, att hålla fast att endast *ett* fall av två och tre är fem är sant, innebär en finit sanning. För Badiou gäller det i stället att två och tre är fem för *alla* fall, som alla är sanna. Antalet sådana sanningar är infinit. Därför sanningar.

Målet är alltså inte att *visa* att två och tre är fem är sanningar – att två är sant, tre är sant, att kalkylen är riktig och att fem är en sann summa av två och tre. Att två och tre är fem är en ontologisk försäkran bortom tvivel. Denna ontologiska försäkran stimulerar en infinit rörelse, inte mot sanningen men *med* sanningen, mot en infinit sanningsenlig öppen möjlighet. Det viktiga är att röra sig, ta ett varv till (re-revolution) och aldrig finna sig i det finitas cementerade position: ”Det finita, i vilken mening det än förstås, har inget vara” (s. 21, min översättning).

Det är frestande att relatera innebörden av det infinita hos Badiou med vad Jacques Derrida (1930–2004) kallade *l'avenir*, vilket skulle kunna översättas som ”fram-tiden”, särskilt om vi förstår det i rumsliga och tidsmässiga termer, som det vi har framför oss. Det är en riktning för en infinit rörelse mot en öppenhet och inte någonting som

ska komma till oss medan vi sitter med armarna i kors. Det är inte ett event som ska komma, men det är eventet – att fram-tiden alltid är redan framför oss – som sätter igång en infinit rörelse, inte mot fram-tiden, men dit fram-tiden pekar. Kan vi här tala, med Derrida, om det ”messianska” hos Badiou?

Badious bok kräver mer än bara en recensionsläsning. Vad vi nu har tillhanda är bara ett försök att introducera bokens mest fundamentala idé. Badiou uppmanar oss att träna att tänka, att vidga sinnet utanför tänkandets ramar; att se det infinita och lämna det finita bakom oss. Det finita tycks ändå vara en illusion, en vägran att se en multiplacitet av sanningar och världar som finns här, framför oss, öppna, för alla. Frestelsen kan vara att förirra sig i obskyra utsvävningar när det infinita kommer på tal. Därav ren och tillämpad matematik och det ”kommunistiska”. Det senare inte som en ideologi men som en ontologisk förutsättning: att allt och alla redan är i kommunion med det infinita. Vi behöver se, granska och förstå att vad vi än gör medverkar vi, ontologiskt redan inskrivna, i en sanningsprocedur – genom det filosofiska utövandet. Om inte genom konst, politik och vetenskap, så åtminstone och tillräckligt nog, genom kärlek. I kärleken möter också det kristna teologiska budskapet. Badious utmaning till kärleken är att återupptäcka eller se hur den är; infinit och utan urskiljning. Två eller ingen. Detta ger oss ett helt nytt perspektiv på världens och gudomens infinita kommunion.

*Ervik Cejvan  
FD, Lund*

DOI: 10.51619/stk.v100i2.26360

**Teresia Derlén & Frida Mannerfelt (red.).  
Som spridda sädeskornen: Perspektiv på  
nattvardens levda teologi. Stockholm:  
Verbum. 2023. 352 s.**

I antologin *Som spridda sädeskornen* ingår tolv artiklar som ger olika perspektiv på nattvardens levda teologi i Svenska kyrkan.

Artikelförfattarna är namnkunniga präster och forskare från olika stift, högskolor och fromhetstraditioner. De tar avstamp i *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan* (2017) och biskopsbrevet *Fira nattvard* (2020), samtidigt som de ger perspektiv utifrån just sin expertis och introducerar eller påminner om en rad andra teologer, från olika länder och traditioner.

Artiklarna belyser nattvarden musikaliskt, kyrkohistoriskt, genom praktisk och systematisk teologi. I nutiden efterlyses inklusiva praktiker, att dra in lekfolk, gudstjänstfirare och barn, liksom perspektiv från ekumenik, diakoni och ekoteologi.

Det är inte bara akademiskt. Tvärtom återfinns det mesta i församlingarnas egen mylla, den levda teologin. Vilken församlingspräst som helst kan känna igen sig i samtalen kring nattvardens element, med eller utan vete och jäst, med eller utan alkohol, som Andreas Wejderstams artikel belyser. Här möter läsaren Ökenmässan genom Johannes Zeiler och Sinnesromässan genom Ulrica Fritzson. Jag läser Judith Fagrells sammanfattning av hennes prisvinnande masteruppsats i kyrkohistoria om kyrkomötesdebatten kring lekmäns medverkan vid distribution med intresse. Både Carina Sundberg och Michael Nausner vidgar horisonten till dagsaktuella ämnen. Här finns också tankar om gemenskap, solidaritet, förlåtelse och försoning.

Redaktörerna Teresia Derlén och Frida Mannerfelt bidrar båda med var sin artikel, en fördjupning i nattvardsteologin under 1600-talet samt en genomgång av olika förhållningssätt till olika sätt att fira eller avstå digital nattvard. Men redaktörerna bistår också med en utmärkt inledning och efterord till boken, utifrån *teologins fyra stämmor*, ett begrepp hämtat från brittisk teologisk aktionsforskning. Här blir fyra olika teologiska stämmor ett raster att läsa utifrån. *Den normativa stämman* är böcker, dokument och ordningar för kyrkan. *Den formella stämman* är teologer och akademikers teologi. *Den anammade stämman* är den teologi som uttrycks verbalt i en församling och *den*